

פרשת ויצא – א-להי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו - המאבק הסמוי בין יעקב ללבן

א. המתיחות בין יעקב ולבן

תקופת שהותו של יעקב בבית לבן, הייתה רצופה חיכוכים. תקופה זו אמנם החלה בקבלת פנים אוהדת, אך עם כינון החוזה הראשון ביניהם אודות נישואי יעקב, מוצא את עצמו האחרון מרומה. בהמשך, חוזרת תופעה זו על עצמה. יעקב מבקש לשוב על עקבותיו, ולבן משכנע אותו בכריתת חוזה נוסף ביחס לחלוקת הרכוש ביניהם. לאורך זמן, יישומו של החוזה מביא למתיחות ביניהם, וכל צד חש עצמו נפגע מההסכם:

"וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה: וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום: ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך: וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו: ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום ואלהי אבי הנה עמדי: ואתנה ידעתי כי בכל כחי עבדתי את אביכן: ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים ולא נתנו אלהים להרע עמדי: אם פה יאמר נקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן נקדים ואם פה יאמר עקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן עקדים: ויצל א-להים את מקנה אביכם ויתן לי"
(בראשית ל"א, א'-ט')

לאור ציוויו של ה' לשוב לארץ אבותיו, יעקב מחליט לברוח מחמיו ללא ידיעתו, בגיבוי נשותיו. הכתוב מוסיף לספר כי רחל מצאה לנכון בהזדמנות זו לקחת עמה את התרפים של אביה. עד מהרה לבן מגלה את בריחתו ויוצא בעקבותיו.

ערב העימות ביניהם, מתגלה א-לוהים ללבן ומזהירו לבל ישלח ידו בחתנו:

"ויבא א-להים אל לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע"
(שם, כ"ד)

הם אמנם נפגשים, ובמפגש לבן מתלונן על אופן עזיבתו של יעקב את ביתו ועל היעלמות תרפיו. מתפתח ויכוח ביניהם, שאף מתלהט עם כישלוננו של לבן למצוא את תרפיו בין חפציה של משפחת יעקב. בסופו של דבר הצדדים כורתים ברית ביניהם ונפרדים לשלום.

עם סיום הסיפור, נוצר הרושם שאין כאן אלא עוד התפרצות של ריב משפחתי, המשקף את היחסים המתוחים של יעקב ולבן ששררו ביניהם כל התקופה מתחת לפני השטח. בשורות הבאות, ננסה לפתח זווית חדשה על מוקד המתח ביניהם.

ב. ויגנב יעקב את לב לבן הארמי

נבקש שוב לעיין בכל הפרשה, כדי לנסות לדלות מילה מנחה שתכוון אותנו בפשרה:

"ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים... ולבן הלך לגזז את צאנו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה: ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברח הוא: ויברח הוא וכל אשר לו ויקם ויעבר את הנהר וישם את פניו הר הגלעד: ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב: ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו דרך שבועת ימים וידבק אתו בהר הגלעד: ויבא א-להים אל לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע: וישג לבן את יעקב... ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי ותנהג את בנותי כשביות חרב: למה נחבאת לברח ותגנב אתי ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים בתף ובכנור: ולא נטשתני לנשק לבני ולבנותי עתה הספלת עשו: יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע: ועתה הלך הלכת פי נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי: ויען יעקב ויאמר ללבן... כי יראתי כי אמרת פן תגזל את בנותיך מעמי: עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר לך מה עמדי וקח לך ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם: ויבא לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות... ויחפש ולא מצא את התרפים: ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרתי: כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך... זה עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שפלו ואילי צאנך לא אכלתי: טרפה לא הבאתי אליך אנכי אֲחַטְנָה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי לילה... זה לי עשרים שנה בביתך עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ותחלף את משכרתי עשרת מנים: לולי א-להי אבי אברהם ויפחד יצחק הנה לי פי עתה ריקם שלחתני את עניי ואת יגיע כפי ראה א-להים ויוכח אמש"
(שם, י"ז-מ"ב)

מעיון בפסוקים מתגלה כי השורש ג.נ.ב. מופיע שבע פעמים¹. נראה, אם כן, שזהו מוקד העניין. המקרא בעצם מתאר מסכת גניבות מצד יעקב ומשפחתו.

1 'גנבתי יום וגנבתי לילה' נמנים כאזכור אחיד, במניין זה.

למנוע את נקמת לבן, איים עליו א-לוהי יעקב בהתערבותו.
לבן מביא טיעון זה באחרונה, כדבר שאין בו צורך, שהרי מראש לא התכוון לעשות רע ליעקב. אולם, נראה שאופן ניסוח הדברים מביא למבט אחר לגמרי על כל המתח בין לבן לחתנו.

ד. למה גנבת את אלהי?

יש לציין, שדיון זה התרחש בשעה שלבן מאשים את יעקב בגניבת אלוהיו. לאור הבחנה זו, ניתן להבין את מבטו של לבן על העימות שלפניו.
יעקב ביזה את אלוהי לבן וגנבם, אך לא השכיל לכלכל את צעדיו ונתפס בקלקלתו. היחלצותו של א-לוהי יעקב לעניין מובנת ביותר, בעקבות התפסות יעקב. מסתבר, שלבן לא ידע על ציוויו של ה' ליעקב לשוב לארץ כנען, אך הוא בהחלט מתאר לעצמו שיש נחת רוח לא-לוהי יעקב בבריחתו לארצו, כשהוא מנציח את תבוסתו של אלוהי לבן השבוי בידו.
אין מדובר כבר במאבק בין שני בני אדם. כרגע צף על פני השטח שורש העימות, שהוא כלל לא בין בני אנוש אלא כביכול בין שני אלים, זה של לבן וזה של יעקב. לבן מעולם לא הודה באמתותו של א-לוהי יעקב, ואף נזהר מלומר שנמנע מלהזיק ליעקב עקב איומו של א-לוהיו. הוא הסתפק בציון ממדי המאבק שהוחמר, עד שאפילו א-לוהי יעקב נחלץ להצילו, בשעה שהקערה נהפכה על פיה.

ה. את עניי ואת יגיע כפי ראה א-להים ויזכר אמש

יעקב מבין את המשמעות שמייחס לבן לבריחתו ולעימות שבעקבותיה. לאור הממצאים השליליים בדבר הימצאותו של תרפי לבן במחנהו, הוא מפרש את הופעתו של א-לוהיו בצורה חילופית:

"וַיַּחַר לְיַעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלִבּוֹ וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבּוֹ מַה פָּשַׁעִי מֵה חָטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי: כִּי מִשְׁפָּתָ אֶת כָּל כְּלִי מֵה מִצָּאתָ מִכָּל כְּלִי בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נִגַּד אֲחִי וְאַחִיד וַיִּזְכִּיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךָ רֹחֲלִיד וְעִזִּיד לֹא שָׁכְלוּ וְאֵילִי צֹאנֶךָ לֹא אֶקְלָתִי: טֶרְפָּה לֹא הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אֲחַטָּנָה מִיָּדִי תִּבְקָשָׁנָה גְּנַבְתִּי יוֹם וּגְנַבְתִּי לַיְלָה: הֵייתִי בַיּוֹם אֶכְלָנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלַיְלָה וַתִּדְד שְׁנַתִּי מֵעֵינַי: זֶה לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה גְּבִיתְךָ עִבְדְתִּיד אֲרִבֵּעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה בְּשִׁתִּי בְּנִתְךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכְּרָתִי עֲשָׂרַת מָנִים: לֹוִלִי אֶ-לֵהִי אָבִי אֶ-לֵהִי אֲבִרְהֵם וַיַּפְחַד יִצְחָק הֵיָה לִי כִּי עָתָה רִיקִם שְׁלַחְתָּנִי אֶת עֵנִי וְאֶת יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֶ-לֵהִים וַיִּזְכֹּר אֲמַשׁ" (שם, ל"ו-מ"ב)

לגרסת יעקב, א-לוהיו לא הופיע אמש כנאשם אלא כמאשים, שכן יעקב אינו הגונב אלא הנגנב, המרומה המנוצל.

מסתבר, שהתורה מתכוונת להעלות שאלה בפני הקורא העירני שעקב אחר העלילה עד כה. האם, לאור התפתחותה העקלקלה של העלילה עד כה, אכן מדובר בגניבה, או שמא יעקב הוא הנאבק בחריקת שיניים על הזכות לחירותו?! האם יעקב הוא הגנב או שמא דווקא הוא הנגנב, שמנסה סוף סוף לעשות צדק?

ג. וא-להי אביכם אמש אמר אלי לאמר

במרוצת נאומו של לבן, על מנת להוכיח את טענתו כי יעקב ברח ממנו לשווא, הוא חושף בפני יעקב את עובדת ההתגלות שחוה בחלום הלילה:
"יֵשׁ לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֶ-לֵהִי אֲבִיכֶם אֲמַשׁ אָמַר אֵלִי לֵאמֹר הַשָּׁמֶר לְךָ מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מְטוֹב עַד רָע" (שם, כ"ט)
בקריאה ראשונית של הפסוק, ניתן להתרשם שלבן מנסה לחזק את טענתו אודות הפחד המיותר שהביא את יעקב לברוח ממנו ללא ידיעתו. תורף דבריו הוא, שלא רק שאינו מעוניין להרע לו אלא אף אינו מסוגל, מאחר שא-לוהים הזהירו מכך בליל אמש.
אמנם, על פרשנות זו מיתמרת קושייתו של האברבנאל:

"השאלה ה-ח': באמרו 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע' וגו', כי למה הודיעו לבן אזהרת השם, ובזה יגבה לבו של יעקב ויתחזק עליו, ומוטב היה שיחשוב שלחסידתו לא הרע עמו מאומה" (אברבנאל בראשית ל"א, א')
לכן, הציע האברבנאל קריאה הפוכה. גישה זו מופיעה בצורה בוטה יותר בדברי מפרשים נוספים², כגון החזקוני והר"י בכור שור. האחרון פירש:
"יש לאל ידי לעשות עמכם רע- ולכן 'הסכלת עשה', כי מניין לך שלא אתנקם ממך?! וגם א-להיכם יודע כן, והיה מתפחד פן אקח נקמתי מכם, ולכן בא אלי להזהירני עליכם"

(ר"י בכור שור שם, כ"ט)
מניסוח זה מבצבצת תמונה אחרת לגמרי. בדבריו אלו, לבן לא נוקט בלשון רכה כבתחילת דבריו, אלא נכנס לעובי הקורה. אין כאן מאבק בין יעקב ללבן, אלא עימות עמוק הרבה יותר. יעקב חשב לנצל את היעדרו של לבן כדי להשיג יתרון ולהימלט מפיתתו, אך בסופו של דבר לבן השיג אותו, וכעת הוא עומד לקבל את עונשו הכואב. עד כדי כך מצבו של יעקב בכי רע, שא-לוהי יעקב נזקק להתערב בסכסוך, כיוון שכביכול א-לוהי יעקב מתיירא מנקמת לבן. כניסיון אחרון

2 אברבנאל גם צעד בדרך זו, אמנם הניסוח שלו הרבה יותר מתון:

"אמרו 'יש לאל ידי לעשות' וגו', ור"ל יש יכולת ומשפט בידי, שעל זה נאמר 'שם אל', ואלדי', כמו 'הגישו אדוניו אל האלדים', לעשות עמכם רע ואלדי אביכם אמש אמר אלי לאמר 'השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע. זה מורה שהאלדים יודע עשית שום פשיעה נגדי ושהיה ראוי לי לעשות עמך שום רע בעבורה, ולכן הוצרך להזהירני שלא אעשה כן, ואם לא היית חייב בדבר לא היה צריך לצוות" (אברבנאל שם)

העגום שנוצר, ולכן בעצם האיום בחלום היה מיותר. כך נהג אבימלך:

"וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה עָשִׂיתָ לָנוּ וְמַה חָטָאתִי לָךְ כִּי הִבָּאתָ עָלַי וְעַל מַמְלַכְתִּי חָטָאָה גְדֹלָה מֵעַשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי" (שם כ', ט')

וכך הגיב לבן, בלשון זו בדיוק:

"וַיֹּאמֶר לְבִן לְבָן לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת בְּנֵי פְשָׁבוֹת חָרָב" (שם ל"א, כ"ו)

האם נוכל למצוא פשר לתופעה זו?

יתכן שניתן להציע את הדבר הבא. אברהם בישר לעולם בשורה חדשה, על א-לוהים חדש השונה משלל האלילים שהכירו עד כה. יש בכך קריאת תיגר משמעותית ביותר על כל המוסכמות, והיה מצופה שתושבי העולם יבקשו להצר את צעדיו בהתנכלויות יזומות על רקע אמונתו. המקרא אמנם מתאר אי אלו חיכוכים, אך נראה שיסודן על רקע זרותו החברתית, ולא בגלל אמונתו.

ציור פסטורלי זה היה צריך להעלות בנו תמיהה: האם אכן תושבי העולם היו כה סבלניים באמונתם, עד שאפשרו לאברהם לקרוא תיגר על כלמה שהאמינו בו, ללא השפעה על יחסם אליו?!

על רקע שאלה זו נוכל להבין רובד נוסף בהתמודדויות שחווה אברהם וזרעו אחריו. נראה שלא יהיה זה מדויק לתלות את ההתנכלויות אליו רק על רקע חברתי, אלא מבצבץ מהן אף ניחוח דתי. יש אמנם להניח שהיותה של משפחת אברהם זרה בארץ, היותה 'טרף קל' למקומיים. אך לא רחוק הדבר שכאשר התגלעו חיכוכים, ידעו יושבי הארץ להתריס בפני אברהם וזרעו אף ברובד הדתי.

כך נראה לפרש את הדו שיח בין אבימלך לאברהם, וכך נראה לפרש אף את זה שבין לבן ליעקב. על פני השטח מוקד העימות הוא אודות נסיבות החיים. אולם, משכבר פרץ העימות, שניהם מבקשים בהזדמנות זו לצייר באופן שלילי את התנהלותם המוסרית של מבשרי הדת החדשה, ובכך להשחיר את פניהם.

כך אבימלך מתריס "מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי" וכך לבן מחזיק אחריו "מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת לִבִּי". בתלונתם, מתוארים מבשרי הדת החדשה כאנשים שרוממות א-ל בגרונם, אך למעשה אך עוול בכפיהם.

שתי התלונות מתמקדות בפן המוסרי אך הן באות מדמויות בעלות זיקה דתית ובהקשר דתי. עניינו של לבן תואר בהרחבה לעיל. אף אבימלך הינה דמות בעלת זיקה דתית. דבר זה מוכח מהתעקשותו על מוסריותו אל מול תוכחת ה', שבעקבותיה תוכחות לאברהם על "חטאה גדולה" שהביא עליו. אף לאחר מכן, הוא מכתת רגליו למשכנו של אברהם, כדי לבטח את עצמו ברובד הדתי:

"וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכֵל שֶׁר צָבָאוּ אֶל אַבְרָהָם לְאֹמַר אֶל-לֵהִים עִמָּךְ כָּל אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי בְּאֵל-לֵהִים הֲנָה אִם

לבן מתכחש להפרכת טענתו, ופונה לכריתת ברית, בעלת משמעות דתית, המותירה את העימות בין אמונותיהם ללא הכרעה:

"וַיַּעַן לְבָן וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאנִי וְכָל אֲשֶׁר אַתָּה רָאָה לִּי הוּא וְלַבְּנֵי מַה אֶעֱשֶׂה לְאַלֶּה הַיּוֹם אוֹ לַבְּנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ: וְעַתָּה לְכֹה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעַד בֵּינִי וּבֵינְךָ... וַיֹּאמֶר לְבָן לְיַעֲקֹב הֲנָה הַגֵּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּצְבֵּה... עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמַּצְבֵּה אִם אֲנִי לֹא אֶעְבֵּר אֶלֶיךָ אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאִם אַתָּה לֹא תֵעְבֵּר אֵלַי אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאֶת הַמַּצְבֵּה הַזֹּאת לְרַעְיָה: אֶל-לֵהִי אַבְרָהָם וְאֶל-לֵהִי נַחֲוֹר יִשְׁפָטוּ בֵּינֵינוּ אֶל-לֵהִי אַבְיָהֶם וְיִשְׁבַּע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אֲבִיו יִצְחָק"³ (שם, מ"ג-נ"ג)

1. וַיְבֵא אֶל-לֵהִים אֶל לְבָן הָאֲרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה

להשלמת הדברים, נפנה מבטנו להיבט נוסף. במהלך נדודי האבות הם לא פעם נקלעו לעימותים, אך רק פעמיים נגלה א-לוהים לאישים מגויי הארץ. מעניין הדבר, ששתי ההזדמנויות היו בחלום ובשתיהן היה תוכן זהה, והוא אזהרה לבל יהינו להזיק לאבות, למרות שלטענתם הם חטאו כלפיהם.

הפעם הראשונה הייתה בסיפור אבימלך ושרה:

"וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחְתִּי הוּא וַיִּשְׁלַח אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּר וַיִּקַּח אֶת שָׂרָה: וַיְבֵא אֶל-לֵהִים אֶל אַבְיִמֶלֶךְ בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִיךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלְתָּ בְּעַל" (שם כ', ב'ג')

הפעם השנייה היא בסיפורנו:

"וַיְבֵא אֶל-לֵהִים אֶל לְבָן הָאֲרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הֲשִׁמְרָךְ לָךְ פֶּן תִּדְבַּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע" (שם ל"א, כ"ד)

אף תגובתן של אותן דמויות ש"זכו" לאזהרה משמיים הייתה זהה. שתיהן פנו בטרפוניה לאבות שבגינן הוזהרו, בטענה שהם אלו הנושאים באחריות למצב

3 בעוד בקטע הזה של העלילה לבן ויעקב מקפידים לשייך את אלוהיהם (א-ל) להי אביכם, א-ל-הי אבי, נגבת את אלהי) מצאנו פעמיים במהלך העלילה כולה ששם הווייה נזכר דווקא בפיו של לבן:

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּסֶף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבָן שְׁלַחֲנִי וְאַלְכֶה אֶל מְקוֹמִי וְלֹא אֲרָצִי... וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְבָן אִם נָא מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ נִחְשָׁתִי וְנִכְרַמְנִי ה' בְּגִלְגָלָה: וַיֹּאמֶר נִקְבֵה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתְנָה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ... כִּי מַעֲט אֲשֶׁר הָיָה לָךְ לִפְנֵי וַיִּפְרָץ לְרֵב וַיִּבְרָךְ ה' אֶתְּךָ לְרַגְלֵי וְעַתָּה מַתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי" (שם ל', כ"ה-ל')

"וַיֹּאמֶר לְבָן הַגֵּל הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ גִּלְעָד: וְהַמַּצְבֵּה אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק ה' בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי נִסְתַּר אִישׁ מֵרַעְיָה" (שם ל"א, מ"ח-מ"ט)

אמנם, יש לעיין לגופן של אזכרות אלו בהקשרן. כך, נשים לב שבדוגמה הראשונה, לבן מדגיש שהדבר בא לו בניחוש (האבן עזרא והחזקוני ייחסו ניחוש זה לתרפים שבידו). כנראה, שכוונתו שעלה לו בניחושו בתרפים שא-לוהי יעקב בידך אותו על 'הכנסת האורחים' שגילה כלפי בן חסותו, או יתכן שהוא כיוון לרצות את יעקב. בדוגמה השנייה, יתכן שזה ציטוט של יעקב, ויש מקום לאפשרויות פרשניות נוספות, ולא נרחיב בכך כעת.

תִּשְׁקַר לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵי כַּחֲסֵד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ
תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם הָאָרֶץ אֲשֶׁר גִּרְתָּה בָּהּ”
(שם כ"א, כ"ב-כ"ג)

תוכחתו של אבימלך לאברהם אינה, אפוא, רק פלילית.
ההוכחה הטובה לכך היא שאברהם הבין בדיוק את
כוונתו ולכן עונה לו באותו מטבע:

”וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֶת אֱ-לֹהִים
בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגוּנִי עַל דְּבַר אֲשֶׁר־תִּי” (שם כ', י"א)
לכן, דווקא בהזדמנויות אלו ה' מוצא לנכון למסור
מסר ברור על אמיתות הימצאו ועל ניקיון כפיהם של
מאמיניו⁴.

*****
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב גד אלדד התשע"ח *
* עורך: אורי יעקב בירן *
*****
* בית המדרש הווירטואלי *
* מיסודו של *
* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
* האתר בעברית: www.vbm.etzion.org.il *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *
*****

---

4 בפני האבות הוטחו שתי תלונות נוספות ללא התגלות א-לוהית למתלונן,
אמנם נראה שהסיבה שונה בכל הזדמנויות:

”וַיִּנָּע ה' אֶת פְּרָעָה נְגַעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שְׂרֵי אִשֶׁת אַבְרָם:
וַיִּקְרָא פְּרָעָה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי לְמָה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ
הוּא: לְמָה אֲמַרְתָּ אֲחֹתִי הוּא וְאָקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח
וְלֵךְ” (שם י"ב, י"ז-י"ט)

פרעה לא מצויר כדמות בעל זיקה דתית, ולכן גם אופי התלונה שלו היא
פלילית ועניינית, ולא דתית. מה גם שאברהם נקלע למצרים עקב כורח, ולא
ראה בה את כר לפעילותו. לכן, לא היווה אף חלופה רוחנית ממשית לתרבות
שנהגה בה.

”וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ הוּא וְאֵיךְ אֲמַרְתָּ אֲחֹתִי הוּא
וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אֲמַרְתִּי פֶן אָמוֹת עָלֶיָהּ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה זֹאת
עָשִׂיתָ לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אֶחָד הָעָם אֶת אֲשַׁתְּךָ וְהִבֵּאתָ עֲלֵינוּ אֲשָׁם: וַיְצַו
אַבְיִמֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר הִנָּע בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמַת”

(שם כ"ו, ט'-א)
במקרה של יצחק, אמנם הטיעון הוא אף מוסרי, והייתה אכן מתבקשת
התגלות א-לוהית. אלא, שבסופו של דבר לא קרה כלום, אלא רק כמעט קרה,
ולכן היא התייתרה.